

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗНОСУ АКТИВІВ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Останнім часом питання щодо класифікації зносу займає досить актуальне місце серед досліджуваних питань у сфері бухгалтерського обліку. Зі зносом на підприємствах пов'язане вирішення важливих соціальних, економічних, етичних проблем суспільства як на мікро-, так і на макрорівні. Одним з прикладів є ситуація, яка пов'язана з концерном Volkswagen. Агентство по захисту довкілля США (EPA) вирішило провести позапланову перевірку дизельних авто Jetta і Passat на чистоту вихлопу. Окрім стандартних випробувальних циклів в лабораторії, було вирішено провести додатковою "натуральний тест". Вимірювальний прилад був розміщений безпосередньо у вихлопній трубі, після чого машина виїхала в місто. І тут з'ясувалося, що при звичайній їзді автомобіль викидає в атмосферу в 40 разів більше шкідливих речовин, чим під час лабораторного дослідження. Даний приклад яскраво відображає екологічний аспект зносу, а саме збільшення амортизаційних відрахувань. Адже цінність продукту зменшилася у результаті виявлення понаднормового забруднення навколишнього середовища, хоча незважаючи на інші фактори, автомобіль відповідає сучасним технологічним вимогам.

На підставі проведеного дослідження запропоновано удосконалення поняття "знос", що являє собою втрату основними засобами фізичних якостей або техніко-економічних властивостей. Як наслідок, за допомогою діалектичного методу та системного підходу виявлено фактори фізичного, морального, екологічного та соціального характеру, що впливають на зношення матеріальних та нематеріальних активів на підприємстві. В свою чергу, запропоновано враховувати дані фактори при класифікації зносу. Зокрема, проаналізовано та обґрунтовано доцільність застосування новітніх видів зносу: екологічного та соціального, які підвищують актуальність досліджуваної теми.

На рисунку 1 наведено характеристику удосконаленої класифікації зносу в розрізі доповнення екологічним та соціальним видом та фактори, що впливають на їх ідентифікацію.

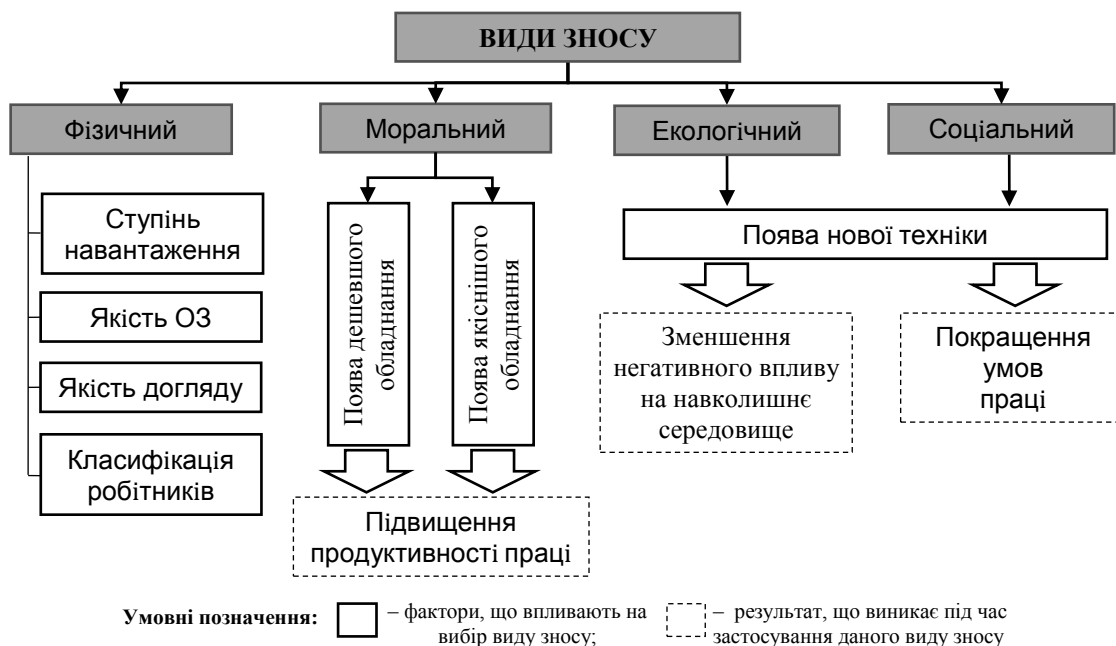

Рис. 1. Види зносу та фактори, що впливають на його ідентифікацію

В сучасній практиці ведення бухгалтерського обліку знос поділяється на фізичний та моральний. В ході дослідження ідентифіковано критерії, які впливають на визначення фізичного та морального зносу. Величина зносу залежить від виду активу, його функціональної ролі у виробничому процесі, строку й умов використання. В основному він визначається строком служби об'єктів і зростає з терміном експлуатації. На величину зносу впливають такі фактори, як інтенсивність використання, агресивність середовища, кліматичні умови, правові або інші обмеження.

Фізичний знос – це поступова втрата основними засобами своєї первісної споживної вартості, що відбувається не лише у процесі їх функціонування, але й при їх бездіяльності (зруйнування від зовнішніх впливів, атмосферного впливу, корозії). На розміри фізичного зносу основних засобів у процесі їх використання можуть впливати такі фактори: ступінь навантаження виробничих засобів у процесі виробництва, що залежить від кількості змін і годин роботи за добу, тривалості праці впродовж року, інтенсивності праці; якість основних засобів; особливості технологічного процесу і ступінь зносу основних засобів від впливу зовнішніх умов (температура, вологість, атмосферні опади тощо); якість догляду за основними засобами; кваліфікація робітників і ставлення їх до основних засобів.

Фізичний знос активів відбувається нерівномірно навіть по однаковим елементам основних засобів. В досліджуваній літературі розрізняють повний та частковий знос основних засобів. При повному зносі діючі активи ліквідуються та замінюються новими. Частковий знос виправляється за допомогою ремонту. Але все ж таки кожна будівля і машина повинні бути списані чи ліквідовані. Проте найбільш правильно можна визначити фізичний знос основних засобів шляхом обстеження технічного стану об'єкта в натуральному вигляді (вузлів, частин і об'єкта в цілому).

Основні засоби зношуються не тільки фізично (наприклад, машини, обладнання тощо), а й стають відсталими за своєю технічною характеристикою, а також економічною ефективністю, тобто підлягають моральному зносу. Моральний знос – це техніко-економічне старіння засобів праці, що виявляється у втраті доцільності їхньої подальшої експлуатації через появу дешевших або досконаліших засобів праці.

Моральний знос можна розглядати, як: моральне зношування першого виду зумовлене появою дешевшого та досконалішого устаткування в наслідок підвищення продуктивності праці; моральне зношування другого виду характеризується винайденням нових якісніших засобів праці, що призводить до старіння застосовуваних елементів основних засобів.

У сучасних умовах все більшого значення набуває врахування морального зносу в бухгалтерському обліку. Поява нових, більш сучасних видів обладнання з покращеними умовами обслуговування та експлуатації часто робить економічно доцільним заміну старих основних засобів ще до їх фізичного зносу. Несвоєчасна заміна морально застарілих основних засобів призводить до того, що на них виготовляється більш дорога та гіршої якості продукція. Правильне визначення ступеня зносу основних засобів має дуже важливе значення для економіки виробництва підприємства, для визначення відновлюваної вартості основних засобів і розміру амортизаційних відрахувань.

На сучасному етапі суспільного і технічного розвитку особливої актуальності набуває соціальний аспект зносу засобів праці, який запропоновано визначати як ступінь розбіжності соціальних характеристик засобів праці з їх суспільно нормальним рівнем. Такі розбіжності можуть виникати внаслідок двох причин: якщо внаслідок зносу об'єкта основних засобів змінилися його соціальні характеристики (знизилась безпечність, збільшились шкідливі викиди) або якщо змінився сам рівень суспільно прийнятих соціальних характеристик (підвищились вимоги дотримання умов техніки безпеки, зменшилися норми максимально допустимих концентрацій шкідливих речовин).

В залежності від характеру впливу нової техніки і технології на людину (безпосередньо на робочому місці чи опосередковано, через навколишнє середовище) класифікацію зносу доповнено наступними видами: соціальний та екологічний знос. Соціальний знос зумовлений появою нової техніки, яка покращує умови праці, а також змінами суспільно прийнятих норм (перш за все по умовам праці). Екологічний знос зумовлений появою нової техніки, яка в меншій мірі, ніж попередня справляє негативний вплив на навколишнє середовище, а також введенням більш жорстких норм та обмежень на ступінь впливу виробництва на навколишнє середовище.

На підставі проведеного дослідження, виявлено проблему, яка полягає у недостовірному відображенні в бухгалтерському обліку зносу, так як класифікація його видів не відповідає умовам сучасного соціо-економіко-екологічного розвитку суспільства. Тому, запропоновано вирішення даного питання в розрізі удосконалення класифікації зносу, а саме виділення екологічного та соціального. Таким чином, поняття “соціальний та екологічний знос активів” мають відносну самостійність і відіграють суттєву роль при побудові амортизаційної політики на підприємстві, яка, у свою чергу, впливає на достовірність, зрозумілість та повноту інформації про зношення активів підприємства.